

Terrorens troper. Krigen mot terrorisme og imperiets nye rettsorden i lys av Graham Greenes

*The Quiet American*¹

ARILD LINNEBERG

Essayet faller i to deler. Første del tar for seg sammenheng mellom krig, lov og retorikk i historisk sammenheng med utgangspunkt i legitimeringene av de nye krigene siden Kosovo-krigen. Konseptet om »forkjøpskrig«, manikeisk korstogsretorikk og legitimering av unntakstilstand skisseres summarisk ut fra teoretikere som Jacques Derrida, Paul Virilio og Giorgio Agamben, samt taler av Blair og Bush, Hitler og Göring. Andre del drøfter Graham Greenes roman *The Quiet American* som en analyse i litterær form av terrorens troper og tropenes terror i lys av USAs tidlige involvering i Vietnam. Igjen: hvordan tilsynelatende fredelig retorikk legitimerer terroristiske voldshandlinger og dermed også blir språklig vold.

Motto:

«... en urettferdig fred er langt å foretrekke
framfor en rettferdig krig»

(Erasmus Roterodamus, *Om krig og fred*, 1500 e. Kr.)

1. *War, law and rhetoric*: før, under og etter den nye forkjøpskrigen

Under den internasjonale konferansen *war, law and rhetoric* i Bergen i mars 2003, innleda

jeg om *war, law and rhetoric*. Det er et stort og vanskelig emne i tre store og vanskelige deler: krig, lov og retorikk. Men de har alltid vært forbundet. Retorikken – »læren om kunsten å tale og kunsten å overtale« – oppsto på Sicilia på 500- tallet f.Kr som et forsøk på å løse konflikter med fredelige midler, gjennom dialog. Like lenge har retorikken altså vært en juridisk disiplin. Siden Kosovo-krigen har vi vært vitne til en ny type krig for å skape en ny rettsorden i verden, legitimert av en ny retorikk.

Dette essayet er skrevet i den klassiske retorikkens ånd: som et motangrep mot den ensidige propagandaen vi har vært vitne til i vestlige medier verden over i forbindelse med de nye krigene. Om essayet er ensidig, er det for å motvirke ensidigheten: å si det motsatte for at alle parter skal bli hørt, flere stemmer

¹ Opprinnelig holdt som foredrag i en tidligere versjon på den internasjonale konferansen *War, Law and Rhetoric*, ved Senter for europeiske kulturstudier i Bergen, 12.-14. mars 2003.

få lyde. Først i en slik flerstemt, dialogisk situasjon, kan en ta stilling til fattede beslutninger og legitimiteten av dem. Jeg støtter meg på den norske retorikkprofessor Georg Johannesens utsagn: »ironi er motstandens første trope«. Å motsi er også å krige - med fredelige midler: retorikk er også krig i betydningen språklig *agon*. Krig og retorikk er med andre ord også knytta til hverandre i positiv forstand, ikke bare negativt som legitimering av krigerske voldshandlinger - selv om det er dette siste vi altså i stadig sterkere grad er blitt utsatt for siden Kosovo-krigen, og ikke minst 11.september.

Etter den såkalte »kampanjen« mot Afghanistan, så et nytt konsept dagens lys: krigen mot Irak skulle være en såkalt *preemptive war*, en forebyggende krig, »forkjøpskrig« mot terrorisme for å komme terroristene i forkjøpet. Riktignok var denne ikke så ny som en del folk lot til å tru. Allerede i 1950-åra utvikla president Eisenhower et konsept for forebyggende krig, der en om nødvendig skulle kunne bruke atomvåpen mot fienden – det vil si kommunister i Sør-øst-Asia – hvis de kunne mistenkes for å utvikle tilsvarende masseødeleggelsesvåpen. »I don't like Ike«, sier krigsreporteren Fowler i Graham Greenes roman *The Quiet American* fra 1955; slagordet som brakte »Ike« Eisenhower til makta, generalen som tidlig på 1950-tallet hadde vært *commander in chief* for Natos militære styrker, var *I like Ike!*

«Forkjøpskrigen» mot Irak blei imidlertid legitimert på en ny måte: med en ny retorikk – selv om også den nye retorikken for så vidt også var en gammel. I 1984 skreiv militærhistorikeren og filosofen Paul Virilio i *L'horizon negatif* at »de hellige krigene, de gamle korstogene, er i ferd med å vende tilbake«, og det »ser ut til at mange føler seg kal-

let til å tre inn på arenaen for å 'kjempe de godes sak'« (Virilio 1989, s. 252).² Virilio var forutseende. Hvor rett han hadde i 80-åra er usikkert, men at han har fått rett i dag, er sikkert. President Bush, King George II også kalt, har siden 11.september utfolda et religiøst retorisk register omkring *axis of evil*, *Gods own country* og *the chosen people*. Ondskapens akse er skurkenasjoner som truer USA,³ USA er Guds eget land og amerikanerne Guds utvalgte folk. Retorikken er like gammel som den er manikeisk med sin inndeling av verden i gode og onde, venner og fiender, *good guys (us)* og *bad guys (them)*. De gode kristne er for frihet – *enduring freedom = democracy all over the world*. Som britenes Tony Blair sa det i sin tale i Texas til Bush våren 2002, var målet å spre »western values in every corner of the world«, for »we have to fight for our own interests«. Hva slags interesser unnlot han ærlig nok ikke å si på det tidspunktet: »oil is the nerve of our economic life«.⁴ De fleste hadde visst allerede glemt dette i forkant av Irak-krigen: hva slags ny (gammel) krig den nye (gamle) korstogsretorikken egentlig legitimerer. I ettertid er det oppsiktsvekkende at Tony Blair her framholdt at det var riktig å gå til krig mot Bagdad »to defend our values«. Når diskusjonen av masseødeleggelsesvåpen kom opp som legitimering av krigen, var dette tydeligvis allerede glemt av de fleste, også blant dem som ikke burde glemme slikt.

Krig for fred? For frihet og demokrati? »Vi har gjort endeløse forsøk på å løse alle stridsspørsmål når det gjelder denne konflik-

2 Jfr også Linneberg 2001.

3 Se Derrida 2003.

4 For en fyldigere analyse av talen, se Linneberg 2002.

ten. Det eksisterer ikke mer lojale og beskjedne forslag enn dem vi har lagt fram. Denne krigen skal ikke føres mot kvinner og barn, bare mot militære mål. Vårt mål er å løse de avgrensede problemene, slik at det inntreer en varig endring som kan gjøre et fredelig samliv mulig.« Dette sitatet presenterte den norske studentavisa Studvest for leserne sine i mars 2002 rett før Irak-krigen med følgende spørsmål: hvem har sagt dette, Bush eller Hitler? De fleste studentene ved Universitetet i Bergen trudde det måtte være Bush. Det *var* Hitler – før invasjonen i Polen.

Slik er krigens retorikk. »Ord, ord, ord!«, sier hovedpersonen i Erich Maria Remarques roman om første verdenskrig, *Im Westen nichts Neues*: den offisielle retorikken er hul, ordene viser ikke til verden. »Løgnene kveler oss som giftgass«, skreiv John Dos Passos i sin »ydmyke protest« mot første verdenskrig i 1916 (sitert Dawes 2002, s. 75). Ifølge Carl von Clausewitz er krig den ultimate vold, og »violence harms language« – volden skader språket – skriver James Dawes i boka *The Language of War* (Dawes 2002, s. 1-2). »En har manipulert med begrepet frihet i den grad at meningen med det til sist er blitt den sterkestes rett til å frata den svakere og fattigere det lille han fortsatt hadde«, skriver Theodor W. Adorno i *Minima Moralia* (Adorno 2003). Dét var som en refleksjon over fascismens faser også *etter* andre verdenskrig.⁵

Voldens språk gjør også vold på språket, som sjølv blir voldelig. Under krig ikke minst fordi så mye tvinges til taushet. Ikke

bare fordi opposisjon mistenkeliggjøres eller slett ikke tillates og avvik fra den offentlige krigsretorikken stemples som upatriotisk. Som oftest når det gjelder retorikk, gjelder det mer enn retorikk: unntakslover skal kneble ved å straffeforfølge og/eller internere dis-sentere. Slikt, som vi liker å regne til totalitære regimer, aksepteres nå gradvis i demokratisk vestlige land som nødvendige forholdsregler under »krigen mot terrorisme«. Mange såkalt liberale demokratisk borgerlig sinnede gjør merkelig få innsigelser mot undermineringa av de liberale demokratiene i demokratiets, frihetens og fredens navn. De direktiver fra den amerikanske presidenten som blei lagt fram av forsvarsminister Donald H. Rumsfeld i mars 2002 fastslår at mistanke om bidrag til terrorisme er nok til å internere folk på ubestemt tid som »ikke-borgere«, navnene på vitner, anklagere og dommere kan holdes hemmelig, sakene kan føres for lukkede dører, både tiltalte og tiltaltes forsvarer kan bli delvis utestengt fra rettsforhandlingene, ankeretten begrenses sterkt, dommen kan bli dødsstraff, og til og med frikjente kan holdes i fortsatt forvaring dersom myndighetene mener det.⁶

USA – og England og andre deler av NATO – vil etter sigende skape en ny rettsorden i verden, basert på prinsippene for demokrati, rettsstat og menneskerettigheter. Men samtidig saboterer de en global demokratisk rettsorden. Ikke bare når USA nekter å ratifisere traktaten om den internasjonale straffedomstolen, ikke bare når Bush og Blair og »koalisjonen av villige« går til krig mot Irak uten FN-mandat. Med krigen mot terrorismen er også Norge med på å sette de libe-

5 Jfr også »Das Recht des Stärkeren (Gibt es Schurkenstaaten)«, i Derrida 2003.

6 For en nøyere gjennomgang, se Garbo 2002.

rale konstitusjonene ut av kraft. I verket *Om lovenes ånd* fra 1757 hevda Montesquieu at det grunnleggende for liberale samfunn er maktfordelingsprinsippet; skillet mellom den lovgivende, utøvende og håndhevende makt (Se Montesquieu 1998, særlig Bd I, bok 8).

USA-imperiets utvikling i dag peker i retning av det Montesquieu definerte som despoti, Ulrich Beck har allerede kalt det »kosmopolitisk despoti« (se Beck 2003).

Krig innebærer nemlig unntakstilstand. Total krig mot terrorisme innebærer total unntakstilstand. Unntakstilstand legitimerer unntakslover. Unntakslover legitimerer brudd på den normale rettsorden både i det sivile samfunn og i verdenssamfunnet.

Unntakstilstanden er imidlertid ikke noen oppfinnelse av makteliten i dagens USA etter 11. september. Teorien om den blei utforma av den fascistiske filosofen Carl Schmitt (jf. Agamben 2003), og veien fram til dagens erklærte krig mot terrorisme blei i alle fall påbegynt i 1991 etter den første Gulf-krigen: det skjedde i og med utforminga av NATOs nye strategi, der Norge spilte en aktiv rolle. NATOs nye strategikonsept (NATOs nye strategikonsept 2000) blei vedtatt rett etter at Kosovokrigen var igangsatt og tar til orde for en ny rettsorden i verden, basert på vestlige verdier: forsvar for frihet, fred, demokrati og rettsstat. Men denne nye rettsorden setter folkeretten til side: *NATOs nye strategikonsept* legitimerer *angrepskrig uten FN-mandat, over hele verden, for å sikre vestlige interesser, fri tilgang til energiresurser (les: olje) og for å forebygge terrorisme, politisk ustabilitet, velte udemokratiske regimer i en region, forhindre sabotasje og terrorisme.*

Det er helt i tråd med dette når Norges nåværende forsvarsminister Kristin Krohn-Devold i sin nyttårstale for 2003 kaller kri-

gen i Afghanistan for »framskutt forsvar av Norge«. At NATO er lagt om fra en forsvarspakt til en angrepsmakt er nå blott et faktum, opplest og vedtatt, akseptert uten demokratisk politisk diskusjon i Norge. Når den norske statsminister Bondevik er opptatt av »FN-sporet« i forkant av Irak-krigen – etter massivt press fra fredsbevegelsens opinion – avkler han seg selv: Norge støtta Kosovo-krigen, som var en slik *angrepskrig i NATO-regi uten FN-mandat*. At sentrale NATO-land ikke støtter USAs krig mot og okkupasjon av Irak, er likevel et interessant faktum. De anså ikke Irak som noen trussel etter at landets arsenal av masseødeleggelsesvåpen vistnok var blitt destruert, slik den tidligere våpeninspektøren Scott Ritter samt også Hans Blix vitterlig antok, og som i skrivende stund endog USAs egne våpeninspektører ser ut til å måtte inrømme (Pitt - Ritter 2002).⁷ Hele grunnlaget for krigen var altså et falsum. Beslutningen om å gå til krig var tatt før bearbeidinga av den internasjonale opinionen begynte; *weapons of mass destruction* var en retorisk term av typen *patos* uten *logos*; egna til å skremme, men uten reelt innhold. Og hadde Bush og Blair virkelig turd å gå inn i Irak om de virkelig hadde trudd at Saddam hadde masseødeleggelsesvåpen? Vi skulle *overtales* til å tru på den. *Hensikten* var en annen: å åpne Irak for multinasjonale selskaper, i første rekke amerikanske. Den finansministeren okkupasjonsstyrkene har innsatt i Bagdad opplyste i siste uke av september at internasjonal kapital nå skulle stå helt fritt til å kjøpe opp alle virksomheter i Irak, med unntak av oljeindustrien. Dette ble fra offisielt hold i USA kommentert som »et

⁷ NRK, *Dagsrevyen*, 2. oktober 2003.

stort framskritt«; en nyhet som uten forbehold blei kolportert videre over hele den vestlige verden. Dette er også det mest åpenbare resultatet av krigen hittil, bortsett fra det kaoset som hersker, for øvrig ikke bare i Bagdad, men også i Afghanistan utafor Kabul. Krig skaper lovløshet. Dette later okkupasjonsmakten i Irak som om de ikke kunne forutse.

I disse goder tider for de onde (som er onde for de gode hinsides godt og ondt) siterer jeg Hermann Göring, Hitlers Riksmarskalk, fra Nürnbergprosessen. Der kommenterte han sammenhengen mellom *war, law and rhetoric* sånn:

Naturligvis ønsker ikke vanlige folk krig, men det er tross alt et lands ledere som bestemmer politikken, og det er alltid en enkel sak å få folk med seg enten det er et demokrati eller et fascistisk diktatur eller et parlament eller et kommunistisk diktatur. Stemme eller ikke stemme, en kan alltid få folket til å adlyde lederne. Det er lett. En trenger bare å fortelle dem at de blir angrepet og fordømme pasifistene for mangel på patriotisme og for å sette landet i fare. Dette virker på samme måte i alle land.

2. *The Quiet Americans* tale og taushet om terror

I *The New York Times* i oktober 2002 leste jeg en artikkel om Graham Greenes roman *The Quiet American* fra 1955. Den var nå blitt filmatisert på nytt, regissøren Phillip Noyce mente boka var så viktig at han fant å ville regissere den for andre gang, nå med Michael Caine, samt Brendan Fraser og Do Thi Hai Yen i hovedrollene. Artikkelforfatteren i *The Times* mente den var høyst aktuell for den politiske situasjonen, der USA så ut til å stå

parat til å kaste seg ut i et nytt »eventyr« i og med krigen mot Irak. Parallellene til hva som skjedde i forkant av Vietnam-krigen var altfor påtadelige, skreiv han.

Jeg gikk straks og kjøpte *The Quiet American* i nærmeste Nobles and Barnes-bokhandel (det er alltid de som ligger nærmest), og satte meg til med den, med både Vietnam-krigen og den aktuelle situasjonen i bakhodet. Romanen var fra 1955. Jeg forsøkte å rekapitulere. I 1954 hadde Frankrike lidd nederlag ved Dien Bien Puh etter åtte års krig, med 70 000 døde og sårede franskmenn. I 1955 blei den amerikansk-vennlige Ngo Dinh Diem president og statsminister (de demokratiske valgene som skulle gjennomføres, blei aldri gjennomført – det demokratiske USA var imot det). Det er dette tidsrommet *The Quiet American* tar for seg. Handlinga i romanen er dels fra Saigon, dels fra krigssonene lenger nord i landet. Romanen har tre hovedpersoner. Den første er den britiske reporteren Fowler, en desillusjonert mann i 50-åra som har mange likhetstrekk med Graham Greene sjølv, Greene (1904–1991) hadde også reist rundt i verden bl.a. som underredaktør av *The Times*, han hadde vært i Liberia, Mexico, Sierra Leone for britisk UD, og i Saigon: bokas dedikasjon sier at den bygger på faktiske hendelser, det vil si Greenes erfaringer fra Vietnam-oppholdet. Andre hovedperson er amerikaneren Pyle, en ung idealistisk utsending for den humanitære hjelpeorganisasjonen *Economic Aid Mission*. Den tredje er Puongh, en ung – og vakker – vietnamesisk kvinne, Fowlers elskerinne, som Pyle blir forelska i og overtar.

The Quiet American er en roman om »war and love – they have always been compared« (Greene, s. 152). Intrigen er like enkel og kompleks som ordtaket om at alt er tillatt i

krig og kjærlighet. Pyle stjeler Puongh fra Fowler, Fowler bidrar til at Pyle blir myrda. Men bakgrunnen for drapet er storpolitisk: etter at Fowler har latt Puongh gå til Pyle, oppdager han at den ærlige Pyle har spilt falskspill, ikke i kjærligheten, men i politikken: Pyle er agent for CIA. Det »trekantdramaet« som utspiller seg i romanen, er altså dobbelt. I kjærligheten er Pyle *the good guy*, Fowler *the bad one*. Fowler (som er gift i England) er sammen med Puongh av bekvemmelighetshensyn, mens Pyle elsker henne. Men i politikken blir det motsatt. *The good guy* i kjærligheten, Pyle, blir *the evil-doer* politisk, mens Fowler, *the bad one* i kjærligheten, politisk blir *the good guy*.

Slik er i alle fall romanens logikk, som altså handler om storpolitikk, men også om hva etikk er, både privat og politisk. Pyle har tre bøker i hylla si, som han har lest godt og stadig leser grundig:

The Advance of red China
The Challenge to Democracy
The Role of the West.

Ærlig og oppriktig frykter Pyle den fienden han har lært å frykte: de røde! Like ærlig og oppriktig vil han »win the earth for democracy«: det er nemlig oppgaven for livets gode gutter, vestens rolle i verden, *the role of the west!* Og som Fowler sier om Pyle: »God beware us of the good and innocent!« Det er før han oppdager at Pyle spiller dobbeltspill. Pyles misjon kan nemlig vanskelig gjennomføres med andre midler enn militære. Offisielt representerer Pyle USAs hjelpende hånd til de nødlidende i verden – *The Economic Aid Mission*. Men den virksomheten er bare skalleskjul for helt andre aktiviteter. Pyle beskjeftiger seg med paramilitær virksomhet.

For å bygge demokratiet allierer han seg med lokale motstandsgrupper – à la Contras eller lokale hærførere i Afghanistan, stammeledere i Irak. Pyle gjør dette fordi han veit, trur han, hva vietnameserne vil: »*They don't want communism*« (Greene, s. 94). Fowlers svar kunne gjøres gyldig for mange av Vestens intervensjoner i verden: »*They don't want to be shot at (...) They want enough rice (...) The don't want our white skins around telling them what they want*« (Greene, s. 94). Men de blir skutt på. De får ikke nok ris. Og de har det hvite herredømmet der for å fortelle dem hva de trenger. For som Fowler sier det: *kolonialismen er en global strategi* (Greene, s. 96-97).

Ikke så rart, kanskje, at myndighetene i USA ville forby filmen av romanen vist da den kom vinteren 2003. Den blei bare vist, og på mindre kinoer, i de to ukene som er nødvendig for å bli Oscar-nominert. Filmselskapet følte seg etter sigende trua av den nye *Patriotic Act* og distribuerte ikke filmen slik meninga var.

The Quiet American sier altså for mye om situasjonen nå, i Afghanistan, i Irak? Myndighetene i USA må tydeligvis ha ment det. Og filmselskapet. Og det er riktig nok. At en ikke kan lære av historia, av hva som er erfart tidligere, er jo ikke riktig. Tyskerne har lært, japanerne, vietnameserne, russerne, de baltiske folkene og folkene på Balkan. Og USA kan fort få seg en lærepenge også denne gang, slik de fikk i Vietnam, selv om alle visst ikke har fått det med seg. Graham Greene ser ut til å ville si, i 1955, at USA er iferd med å vikle seg inn i noe som det kan bli vanskelig å vikle seg ut av. Dem Pyle allierer seg med, mister han kontrollen over – og det han har satt i gang i det skjulte, munner ut i terror mot sivile; med våpen Vesten har utstyrt terroristene med. Kom-

munistene får selvsagt skylda for det hele -. Men etter at han sjølv har organisert bombe-terror mot sivile vietnamesere blir også Pyle likvidert, angitt av Fowler til Vietcong. Slik er historias destruktive logikk – i *The Quiet American*.

Krigen begynte altså lenge før krigen »egentlig« begynte – med massiv bombing i 1965. Og da, som nå: lenge før bombinga begynte, hadde bombinga begynt. I Irak bomba USA og England i hele perioden fra 1991 og til den nye Irak-krigen nå. Nå som dengang også med *napalm*. I *The Quiet American* kalles napalmbombing *the Highway to Hell*: »napalm bombing. From 3.000 feet. In safety (...) The poor devils are burnt alive, the flames go over them like water« (Greene, s. 151), som en kaptein i boka sier det – i sinne. Eller som Fowler hvisker til seg sjølv ved synet av et dødt barn som han snubler over: *I hate war* (Greene, s. 150).

Spørsmål som dette stilles i *The Quiet American*: »hva rettfærdiggjør et barns død? Og hvor mange prambåtdrageres – for å bygge en nasjonal demokratisk front?« På den andre side og like aktuelt; »there must'nt be any american casualties, must there?«, spør Fowler Pyle. Etter at det hele var over, i virkelighetens Vietnam, var mer enn 55000 amerikanske soldater døde. Og mer enn en million vietnamesere har det folket på samvittigheten som nå vil stå fram som Gods chosen people. Men mot disse tallene Graham Greenes enkle spørsmål: *hvor mye demokrati rettfærdiggjør ett barns død?* Eller Erasmus Roterodamus' diktum fra *Adagia* år 1500: »en urettferdig fred er under enhver omstendighet å foretrekke framfor en rettfærdig krig«.

Da jeg leste *The Quiet American* fikk jeg respekt for det som står der om respekt for

de Andre. Det hjelper ikke, som amerikaneren Pyle vil, å ville det gode mot de Andre, når en er uvitende om hvem og hva de er. I en scene i boka tenker Fowler på et vietnamesisk par han kjenner; deres kultur er høyere og langt mer sofistisert enn hans egen, tenker han. Men hvordan skal amerikanerne kunne forstå det? spør han så.

The Quiet American setter med andre ord søkelys på kulturkollisjonen mellom Vesten og de Andre, og på Vestens virkelighetsbilde og *rettsbegrep*; det som nå nylig under forberedelsene til forkjøpskrigen mot Irak fikk Colin Powell til å si: *USA er i sin suverene rett til å angripe Irak alene, evt. med en koalisjon av villige*. Hva slags rett er det snakk om her? Hva slags begrep om hvilken rett? Under Potsdamerkonferansen etter andre verdenskrig *fikk Frankrike rett til å okkupere Vietnam på nytt*. Hvem gir en slik rett til hvem, og hvorfor? Resultatet blei full krig mellom Vietnam og Frankrike.

Men i dag gir Bush og Blair USA og Vesten *rett til å gå til krig overalt – »to defend the western values,«* som Blair altså ubludt sa det i sin tale i Texas til Bush. For å oppnå det, er *total krig* erklært mot »terrorisme«, (total krig er for øvrig en retorisk term Hitler var den første til å ta i bruk). Saddam Husseins forbindelse med terroristene i Al-Quaida gjenstår det imidlertid fortsatt å bevise; bevisene er like usynlige som de påståtte masseødeleggelsesvåpnene. »It was what they call a film for boys«, skriver Greene om det som den gangen skjedde. »Synet av Oidipus som kommer ut fra palasset i Theben med blødende øyne ville ganske visst være en bedre opplæring for livet i dag«, står det på romanens siste sider. Utlagt: den som ser sannheten nå, kan heller ikke holde ut å se den. Romanens motto er et dikt av lord Byron:

This is the patent age of new inventions
For killing bodies, and for saving souls,
All propagated with the best intentions.

Litteratur

- Adorno, Theodor W. *Minima moralia: refleksjoner fra det beskadigede liv*. På dansk ved Nina Laustrup-Larsen og Arno Victor Nielsen; indledning af Arild Linneberg. København: Gyldendal, 2003.
- Agamben, Giorgio. *Stato di eccezione: Homo sacer 2., 1*. Torino: Bollati Boringhieri, 2003.
- Beck, Ulrich. *Globalisering og individualisering*. Norsk oversettelse ved Are Eriksen. Oslo: Abstrakt forlag, 2003.
- Dawes, James. *The Language of War: literature and culture in the U.S. from the Civil War through World War II*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2002.
- Derrida, Jacques. *Schurken: zwei Essays über die Vernunft*. Aus dem Französischen von Horst Brühmann. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 2003.
- Garbo, Gunnar. *Også krig er terror: et kritisk oppgjør med det nye NATO, krigen i Afghanistan og Kosovo og Norges egen rolle*. Oslo: G. Garbo, 2002.
- Greene, Graham. *The Quiet American*. New York: Penguin Books, 2002.
- Linneberg, Arild. *Tretten triste essays om krig og litteratur*. Oslo: Gyldendal, 2001.
- Linneberg, Arild. »Tony Blairs tale i Texas«, *Klassekampen*, 1. mai 2002 (30. april) 2002.
- Montesquieu, Charles de. *Om lovenes ånd. Bind I og II*. Oversat af Merete Klenow With. København: Gad, 1998.
- NATOs nye strategikonsept. etterord av Gunnar Garbo Oversatt og med innledning av Arild Linneberg. Oslo: Pax, 2000.
- Pitt, William Rivers & Scott Ritter. *War on Iraq: what team Bush doesn't want you to know*. New York: Context Books, 2002.
- Virilio, Paul. *Der negative Horizont: Bewegung, Geschwindigkeit, Beschleunigung*. Aus dem Französischen von Brigitte Weidmann. München: Fischer, 1989.

Forfatteropplysninger

Arild Linneberg er professor ved Seksjon for litteraturvitenskap, Universitetet i Bergen, Norge.